

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 44 (1247) 4 ЛІСТАПАДА 2015 г.

Дзяды ў Менску

У Менску адбылося шэсце з нагоды ўшанавання памяці продкаў "Дзяды". Калона была сфармаваная ля Менскага гадзіннікавага завода і прайшла больш, чым 10-кіламетровы маршрут да Курапатаў, дзе, паводле розных ацэнак, карнікі з НКВС знішчылі больш за 250 тысяч чалавек - перадусім дзеячаў культуры, літаратараў, навукоўцаў.

Удзельнікі акцыі трымалі бел-чырвона-белыя сцягі, партреты рэпрэсаваных, былі змайстраваныя драўляныя крыжы, якія потым усталявалі ва ўрочышчы.

У 14.30, праз тры гадзіны пасля пачатку руху, удзельнікі дайшлі да ўрочышча, дзе адбыўся жалобны мітынг і ўсталяванне новых крыжоў. Актывіст КХП-БНФ Валер Буйвал зачытаў зварот да прысутных

ад імя Зянона Пазыняка
Арганізатары сёлетніх "Дзядоў" заклікалі шукаць і шырока распаўсюджваць інфармацыю пра іншыя "беларускія курапаты".

Радзіў Свабода.

85 гадоў з дня нараджэння Алеся Барскага

БАРСКІ Алякс (сапр. Баршчэўскі Аляксандар), нарадзіўся 02.11.1930 г. у вёсцы Бандары Беластоцкага ваяводства (Польшча) у сялянскай сям'і.

Скончыў аддзяленне расейскай філалогіі філалагічнага факультэта Лодзінскага ўніверсітэта (1955). З 1956 г. працуе на кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, з 1975 г. - загадчык гэтай кафедры. У 1959-1980 гг. - старшыня праўлення Беларускага літаратурнага аб'яднання "Белавежа". З 1984 г. - старшыня Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы. Доктар філалагічных навук. Сябар Саюза польскіх пісьменнікаў з 1962 г.

Узнагароджаны ордэнамі Залаты крыж Адраджэння Польшчы, Кавалерскі крыж Адраджэння Польшчы, Француска Скарыны, медалём Францыска Скарыны і інш.

Выступіў упершыню ў друку ў 1956 г. (газета "Ніва", Беласток). Аўтар зборнікаў вершаў "Белавежскія матывы" (Беласток, 1962), "Жнівень слоў" (Беласток, 1967), "Мой бераг" (Менск, 1975), "Блізкасць далёкага" (Беласток, 1983), "Лірычны пульс"

(Менск, 1987).

Апублікаваў цыкл навукова-папулярных артыкулаў "Беларуская літаратура і беларускі фальклор" (газета "Ніва", 1965-1988). Аўтар універсітэцкіх падручнікаў "Гісторыя беларускай літаратуры - фальклор" (Варшава, 1976), "Гісторыя беларускай літаратуры - пісьменнасць Кіеўскай Русі і Вялікага Літоўскага Княства" (1981), падручніка для 7 класа "Дружба і праца" (з В. Шведам, Варшава, 1967), "Насустрач жыццю" (з В. Шведам, Варшава, 1974), навуковых кніг "Беларуская абраднасць і фальклор усходняй Беластоцчыны" (Беласток, 1990), "Ігнат Дварчанін - палітык і вучоны" (з А. Бергман, Е. Тамашэўскім, Варшава, 1990).

Пераклаў на польскую мову зборнікі казак М. Федароўскага "Дзяблава скрыпка" (1973), казак Меншчыны, Гарадзеншчыны і Магілёўшчыны "Невычэрпны збан" (1976), расейскіх казак "Асілкі-чарадзеі" (Варшава, 1984), украінскіх казак "Зачараваныя колеры стэпу" (Варшава,

1986), зборнікі паэзіі В. Лукшы "Лета круглы год" (1983), "Дрэва дружбы" (1990), В. Віткі "Тосі-тосі ладкі" (1985), А. Пысіна "У сонейку" (1985). Пераклаў паэму Янкі Купалы "Яна і я", шматлікія яго вершы ўвайшлі ў складзеныя ім "Выбраныя творы" Я. Купалы (Варшава, 1984). Складальнік і адзін з перакладчыкаў зборніка "Янка Купала і Якуб Колас: Да 100-годдзя з дня нараджэння" (Варшава, 1982). У серыі "Беларускі кнігазбор" выйшлі выбраныя творы А. Барскага. (Менск, 2011).

Вікіпедыя.

Часопісу "Наш край" - 90 гадоў

"Наш край" - беларускі краязнаўчы часопіс. Пачаў выдавацца з кастрычніка 1925 года пры Цэнтральным Бюро краязнаўства (утворана ў 1923 годзе) пры Інстытуце Беларускай Культуры. Вокладку для першага нумара зрабіў мастак Эндэ, застаўкі паводле малюнкаў на беларускіх тканінах і ўзораў беларускай драўлянай разьбы - мастак А. Тычына. Гэты нумар меў 68 старонак і выйшаў накладам 2 тысячы асобнікаў. Першы рэдактар С. Я. Плаўнік (З. Бядуля), паводле інш. звестак М. Азбукін

Першачарговай мэтай новага часопіса было пашырэнне краязнаўства да масавага руху. Для гэтага ў першым нумары часопіса быў надрукаваны артыкул-інструкцыя "Што рабіць раённым краязнаўчым таварыствам" і праграмы па канкрэтных кірунках дзейнасці. З іншага боку з пачатку 1920-ых гадоў у краіне ў розных мясцінах паўсталі краязнаўчыя гурткі, якія абапіраліся выключна на мясцовыя сілы і да сярэдзіны 1920-ых гадоў наспела неабходнасць выдання падобнага спецыялізаванага часопіса. Яго выдаўцы ставілі за мэту вывучэнне прыродных і прадукцыйных сіл Беларусі, духоўных традыцый яе народаў. Даследаванні вяліся па трох асноўных кірунках: прыродна-геаграфічным, грамадска-эканамічным і культурна-гістарычным.

З 1929 года "Наш край" выдаваўся пры Беларускай Акадэміі навук. З 1930 па 1933

выдаваўся пад назвай "Савецкая краіна". З 1970 выходзіць як бюлетэнь "Помнікі гісторыі і культуры Беларусі".

Вікіпедыя.

ISSN 2073-7033

13 лістапада (пятніца)
на сядзібе ТБМ (Румянцава, 13)
адбудзецца прэзентацыя Зборніка матэрыялаў
Міжнароднай навукова-практычнай
канферэнцыі "Моўныя правы і іх абарона"
ў 2-х тамах.
Пачатак 16.30. Уваход вольны.

У Свіслачы прайшоў фест пам'яці паўстанцаў 1863 года

31 кастрычніка ў Свіслачы ўшанавалі тых, хто змагаўся за свабодную Беларусь. Сёлета мерапрыемства прайшло ўжо ў 21 раз. Каля сотні чалавек прыехалі з Менска, Гародні, Берасця, Мастоўскага, Слонімскага, Ваўкавыскага, Дзятлаўскага, Лідскага, Кобрынскага раёнаў. Прыехалі дзеля таго, каб ушанавалі памяць паўстанцаў 1863 года. Прайшла акцыя ўскладання кветак да магілы Віктара Каліноўскага, ідэалагічнага натхняльніка паўстання 1863 года, і да магілы мясцовага актывіста

Віктара Дзясяціка, намаганнямі якога 20 гадоў ладзіўся гэты фестываль. Таксама група ўдзельнікаў шэсця са сцягамі выступіла перад помнікамі Кастусю Каліноўскаму і Рамуальду Траўгуту.

У Якушоўцы, родавай сядзібе Каліноўскіх, ля памятнага крыжа выступалі Павел Севярынец, Рыгор Кастусёў, Вячаслаў Сіўчык, Уладзімір Хільмановіч, Аляксей Янукевіч. Адзін з выступоўцаў ля памятнага крыжа ў Якушоўцы Аляксандр Мех з сумам сказаў пра падмуркі сядзібы Каліноўскіх, якую за 24 гады незалежнасці так і не аднавілі:

- Каб пахаваць гісторыю, не трэба знішчаць помнікі, трэба іх не аднаўляць. Кожны год я прыязджаю сюды, падтрымліваю мясцовых хлопцаў, якія ладзяць гэтае свята, калі мы тут успамінаем паўстанне Кастуся Каліноўскага. Што тычыцца паводзінаў уладаў, то, вядома, пасля кожнага

такога нашага святкавання-ўспамінаў яны сустракаюць нас штрафамі ў судах за ўдзел у гэтых мерапрыемствах. Улада робіць усё так, каб зруйнаваць нашу гістарычную памяць.

Пасля Якушоўкі ўдзельнікі фесту накіраваліся ў лес, дзе адбыўся сяброўскі пачатунак і канцэрт. З сваімі песнямі выступілі Сяргей Чарняк

з Ліды, Зміцер Захарэвіч з Менска і Аляксей Дзянісаў з Гародні.

Радыё Рацыя.

На здымках: 1. Каля помніка К. Каліноўскаму ў Свіслачы; 2. Агульны здымак наведвальнікаў Якушоўкі; 3. Спявае намеснік старшыні Лідскай гарадской арганізацыі ТБМ, бард Сяргей Чарняк.

Кніга пра А.І. Кайгародава

Парадала Раіса Аўчыннікава, якая выдала цудоўную кнігу "Кайгародаў і яго абсерваторыя".

У кнізе даследуецца жыццёвы і навуковы шлях знакамітага вучонага, фізіка, геофізіка, географа і кліматолога прафесара Аляксея Іванавіча Кайгародава (1881 - 1951), былога рэктара Горацкага сельска-гаспадарчага інстытута Асноўная ўвага нада-

дзена яго шчыраваным па стварэнні Беларускай навукова-даследчай геофізічнай абсерваторыі. У кнізе змешчаны лісты, фотаздымкі і іншыя дакументы.

Наклад выдання 55 асобнікаў. Выдавец - Віктар Уладзіміравіч Хурсік. Кніга хутка чытаецца! Яна вельмі цікавая, а набыць выданне можна ў Раісы Іллінічы.

Аляксей Шалахоўскі.

Магілёўскія актывісты ТБМ усталявалі Крыж памяці

У Магілёве на месцы масавых расстрэлаў грамадзян, якія адбываліся ў 1920-30-я гады, мясцовыя актывісты Таварыства беларускай мовы ўсталявалі Крыж памяці. Сродкі на яго збіралі талакою. Талакою пяціматровы сімвал у памяць пра бязвінна забітых і ўсталявалі.

Памятны знак зроблены ў форме крыжа Еўфрасінні Полацкай. Ён узвышаецца над кар'ерам, які насупраць магілёўскага мясакамбіната на праспекце Дзімітравы. Гэта мясціна прызнаецца ўладаю, як месца сталінскіх расстрэлаў. Прыканцы 1980-ых тут выявілі чалавечыя парэшткі. Адмысловая камісія канстатвала: тут стралялі людзей. Сябры першай адражэнцкай арганізацыі Магілёва, мясцовай філіі "Мартыралог Беларусі" адшукалі сведак тых падзеяў і запісалі іх успаміны.

- Гэта для Магілёва дужа знакавая месца, - кажа кіраўнік Магілёўскай аргані-

зацы Таварыства беларускай мовы Алег Дзьячкоў. - Калі кажуць, што няма ніводнай сям'і, якая б не пацярпела ад Другой усясветнай вайны, то няма і такой сям'і, якую б не закранулі сталінскія рэпрэсіі, таму сталінскія рэпрэсіі гэтыя ж знакі для Беларусі, як і Другая ўсясветная вайна. Актывісты адражэнцкіх арганізацый усталявалі ў 1989 годзе на гэтым месцы крыж. Тады ім дапамагала і ўлада. Кры-

жы з часам паражнеюць, і іх варта мяняць. Вось і мы зрабілі ўнёсак у гэтую справу, - зазначае актывіст.

Рашэнне пра ўсталяванне крыжа, паводле Алега Дзьячкова, прымала рада арганізацыі. Ажыццявіць задуманае дапамаглі прадпрыемальнікі.

- Рада, пастанавіла, што Крыж мусіць стаяць да Дзядоў. Гэтак і выйшла, - зазначае тэбээмавец.

Разам з крыжам усталяваная і мармуровая пліта з надпісам: "Крыж памяці аб бязвінна забітых у 20-30 гады 20 стагоддзя".

Усталяваны камунальнымі службамі горада крыж, якім яны замянілі стары падгнілы, пакінуты актывістамі ТБМ. 31 кастрычніка ля яго правёў памінальную службу святар з праваслаўнай Свята-праабражэнскай царквы.

Радыё Свабода.

Аб'яцанне сноў

27 кастрычніка ў галерэі "Ракурс" Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь адбылася прэзентацыя вянка

санетаў "Аб'яцанне сноў" Фёдара Ястраба (Франца Адамавіча Ястраба, 1953-2014), які пакінуў пасля сябе багатую творчую спадчыну як вядомы дзеяч культуры, мастак еўрапейскага ўзроўню, мастацтвазнавец і таленавіты паэт.

Унікальнасць яго паэтычнага дару ў тым, што ён праявіўся ў перадапошні год яго жыцця. Цяжкая хвароба адкрыла яшчэ адну старонку яго таленту - вершаскладанне. Як ён сам гаварыў: "Мне пайшлі санеты на працягу 2012-2013 гадоў, штодзённа па 2-4 вершы". Напісана амаль тысяча. Гэта пяць тамоў санетаў. Кнігу выдала выдавецтва "Га-

ліяфы". Яе рэдактарам і карэктарам выступае славуная Галіна Дубянецкая. Наклад выдання 500 асобнікаў. Прадмову да кнігі напісаў Навум Гальпяровіч.

На мерапрыемстве выступілі: міністр культуры Беларусі Барыс Святлоў і дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь Раман Матульскі, старшыня Саюза мастакоў Рыгор Сітніца, паэт Навум Гальпяровіч, выдавец Зміцер Вішнёў, актор Ігар Пятроў і іншыя асобы. Было цікава. На вечарыну прыйшло больш за 200 чалавек. Панавала творчая атмосфера.

Аляксей Шалахоўскі.

Беларускі нацыянальны касцюм

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Гетман Міхал Казімір Агінскі (1730-1800), апрануты на французскай модзе ў чорных туплях і белых панчохах

Лапці бытавалі ў розных рэгіёнах пад самымі рознымі назвамі такімі, як "пасталы", "лыкі", "лычакі", "лазовікі", "вязнікі", "крыставікі", "бяспятнікі", "пяцеркі", "сямерыкі". Выраб лапцяў прамога пляцення займаў 2-3 гадзіны, і кожны селянін, пачынаючы з падлетка, мог іх сплесці і меў адначасова некалькі пар і відаў лапцей. У паўночнай і цэнтральнай Беларусі найбольшае пашырэнне мелі лапці з пярэднім радком для прадзявання абар - "глухія" лапці, "слепакі", "кавярзні", "куратнікі", "пяцерыкі".

На Палессі былі распаўсюджаны ліпавыя або лазовыя "зрачыя" лапці, якія былі нядоўгавечнымі (да года ці меней). Адметнай іх асаблівасцю быў кароткі, з адкрытым верхам насок, у якім адсутнічала цэнтральны, вялікі радок для прадзявання абар, што і стварала "вока" (дзірку) лапця. "Зрачыя" лапці звычайна набывалі пад назвай "пасталы".

Найпрасцейшыя лапці прамога пляцення "шчарбакі" былі неглыбокімі і лёгкімі, не мелі галовак і запятак. У іх замест "вушак" спераду рабілі дзве лыкавыя пятлі, а па баках - сплеченыя касіцай з танюсенькіх палосак лыка "заборнікі" для прымацавання абар. Яны лічыліся летнімі і прызначаліся для палявых работ і напэўна ў хаце і на агародзе. Лепшымі лічыліся лапці з большай колькасцю паскаў лыка - "сямерыкі" (з 7 паскаў).

Лапці касога пляцення - "пахлапні" - плялі з глыбокімі круглымі насамі, высокімі запяткамі і бакамі. На іх выраб ішлі вузкія (не шырэй за 1 см) паскі лыка, з якога папярэдне

знямалі кару; паскі лыка шчыльна падганяліся адна да другой, таму на пахлапні патрабавалася амаль у тры разы больш лыка, чым на лапці прамога пляцення. Іх плялі на драўлянай калодцы, зробленай па памеру нагі. Падэшву пахлапняў падпляталі вітушкамі пянкі ці тонкімі вярочкамі тым жа прутком, што выкарыстоўваўся пры падплітанні лапцей прамога пляцення. Выраб пахлапняў патрабаваў спецыяльных ведаў і навыкаў, таму іх выраблялі звычайна сяляне-рамеснікі і прадавалі на

Селянін-гандляр у саламяным капелюшы, абуты ў лапці, на кірмашы ў Пінску (Заходняя Беларусь). Фота 1937 г.

кірмашах. Яны каштавалі даражэй за звычайныя лапці ў 5-10 разоў, таму сяляне набывалі іх толькі для святаў і ўрачыстых выпадкаў (хрысціны, прыём гасцей, наведванне царквы, выезд на кірмаш) і часта насілі па некалькі гадоў.

Лапці абуваліся на анучы з тканіны. Летам матэрыялам ануч было старое белае палатно, а зімовыя анучы ("суконкі") вырабляліся з кавалкаў старога андарака. Часта зімой суконкі дадагкова абгортваліся паверху белымі палатнянымі анучамі. У вялікія маразы закручаную суконкай ступню нагі яшчэ абкладвалі сенам або мяккай саломой, а пасля абгортвалі палатнянай анучай зверху.

Да нагі лапці мацаваліся пры дапамозе пняковых, лыкавых або раменных абар, якія працягвалі праз усе "вушкі" лапця. Затым абары перакрываўвалі на пяце і працягвалі праз сярэднія "вушкі" з бакоў лапця, што ўтварала па абодвух баках пяты петлі. Абкручаную анучай ступню нагі зацягвалі гэтымі петлямі накрыж у пад'ёме. Пасля гэтага галёнка нагі спіральна абгортвалася анучай і замацоўвалася пняковымі, лыкавымі, ваўнянымі ці раменнымі абарамі.

Сялянамі ў асобных рэгіёнах зрэдку выкарыстоўваўся і абутак, зроблены цалкам з дрэва, які меў назву "хадакі", "чуні", "клубмы", "кандалы", "дзеравяшкі", "дзеравяннікі".

Для засцярогі ад бруду і вільгаці сяляне надзявалі паверх ботаў, чаравікаў і валёнак галёшы. Да сярэдзіны XIX ст. галёшы вырабляліся са скуры, а ў 1850-я гг. з'явіліся гумовыя галёшы, якія атрымалі хуткае распаўсюджанне сярод гараджан, а ў пачатку

XX ст. пачалі выкарыстоўвацца і вясковым насельніцтвам. Глыбокія галёшы мелі назву "бахілы". У адрозненне ад фабрычных гумовых галёшаў у другой палове XX ст. гумовыя бахілы клеілі вясковыя ўмельцы з аўтамабільных камер.

Аксесуары

Разнастайныя аксесуары (пальчаткі, сумкі, фурнітура, паясы, ювелірныя вырабы) былі дадатковымі прадметамі і ўпрыгожваннямі касцюма і стваралі адзіны стыльвы комплекс з яго галоўнымі элементамі. Аксесуары надавалі касцюму лагічную і стыльвую завершанасць, выконвалі дадатковыя практычныя функцыі і выразна адлюстроўваюць розныя гістарычныя эпохі і перыяды матэрыяльнай і духоўнай культуры народа.

Самым важным дэкаратыўным элементам мужчынскага касцюма з даўніх часоў быў пояс, які лічыўся адным з галоўных аб'рэгаў чалавека і суправаджаў чалавека ня зменна ва ўсіх жыццёвых праявах ад нараджэння да смерці. Археалагі знаходзяць металічныя паясныя спражкі і разнастайнай формы бляшкі ад паясных набораў, якія датуюцца VI-IX стст.: круглыя, паразныя, упрыгожаныя арнамен-

"Пояс Вітаўта" - унікальны паясны гарнітур, знойдзены ў Маладзечанскім раёне. Фота 2013 г.

Князь Андрэй Агінскі (1740-1787) з шойкавым поясам і прычоскай "падголены лоб"

Партрэт слонімскага павятовага маршалка (1797-1816) Войцеха Пуслоўскага (1762-1833) са "слуцкім поясам", канец 1810-х гг.

там. Апаясанне нованароджанага чалавека сімвалізавала сабою факт далучэння яго да грамадства. Чырвоны колер пояса аб'яцаў новаму члену супольнасці найлепшыя пажаданні лёсу і долі, шчасця і зда-

Слуцкі пояс - папулярны аксесуар сярод шляхты Вялікага Княства Літоўскага. Фота 2009 г.

роўя.

У Беларусі скураныя, плеченыя, тканыя, вязаныя і вітыя паясы вясковага насельніцтва мелі розныя назвы: "пас", "крайка", "кушак", "учкур", "апаяска" і інш. Скураныя паясы бытавалі пад назвамі "рэмень", "дзяга", "папруга".

Для замацавання дэталю адзення і прымацавання да яго розных прадметаў служылі шпілкі-стрыжні з кольцападобнымі рухомымі галоўкамі.

У X-XIII стст. мужчыны насілі пярэсценкі з медзі, бронзы, серабра, волава, золата, якія звычайна рабіліся з круглага дроту, часта ў два ці тры абароты вакол пальца. Часта ў тых часы выкарыстоўваліся і пласцінкавыя пярэсценкі з цінным арнамантам і шырокасрэдзіннымі. Для ўпрыгожвання касцюма выкарыстоўваліся таксама ланцужкі, плеченыя з тонкага бронзавага дроту ці тонкіх вузкіх палосак.

(Працяг у наст. нумары.)

